

Participatívny výskum a plánovanie v kontexte projektu URANOS

Denis Michalina a Peter Mederly, 2022

Katedra ekológie a environmentalistiky FPVaI UKF v Nitre

Obsah

Úvod	3
1 PARTICIPATÍVNE PLÁNOVANIE - ÚVOD DO PROBLEMATIKY	4
2 PROCES PARTICIPÁCIE	6
3 VYBRANÉ METÓDY PARTICIPÁCIE	9
3.1 Verejné stretnutia s občanmi - diskusia	9
3.2 Rozhovory	10
3.3 Workshopy	12
3.4 Dotazníkový prieskum	12
4 POSTUP PARTICIPATÍVNEHO VÝSKUMU – NÁVRH PRE PROJEKT URANOS	14
4.1 Predprípravná fáza	14
4.2 Prípravná fáza	15
4.3 Informovanie verejnosti a medializácia projektu	18
4.4 Zber dát a hodnotenie aktuálnej situácie	19
4.4.1 Dotazníkový prieskum a rozhovory	20
4.4.2 Úvodné verejné stretnutie s obyvateľmi obce	21
4.4.3 Workshop a diskusia v pracovných skupinách	22
4.5 Príprava a verejná konzultácia návrhu budúceho rozvoja obce	24
4.5.1 Online nástroje pre pripomienkovanie a komentovanie návrhu	25
4.5.2 Prezentácia a konzultácia návrhu vo verejnom priestore	26
4.6 Prezentácia návrhu a vyhodnotenie participatívneho procesu	28
ĎALŠIA FÁZA VÝSKUMU	29
LITERATÚRA	30

Štúdia vznikla ako pracovný výstup výskumného projektu podporeného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja, OP Integrovaná infraštruktúra:

„Údajová a vedomostná podpora pre systémy rozhodovania a strategického plánovania v oblasti adaptácie poľnohospodárskej krajiny na klimatické zmeny a minimalizáciu degradácie poľnohospodárskych pôd“ - (URANOS, 313011W580)

Úvod

Predkladaná štúdia je pracovným výstupom projektu „Údajová a vedomostná podpora pre systémy rozhodovania a strategického plánovania v oblasti adaptácie poľnohospodárskej krajiny na klimatické zmeny a minimalizáciu degradácie poľnohospodárskych pôd“ (URANOS), podporeného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja, OP Integrovaná infraštruktúra a riešeného v období 04/2020–12/2023. Katedra ekológie a environmentalistiky FPVaI UKF v Nitre je riešiteľom Aktivity A5 „Hodnotenie socioekonomických a environmentálnych dopadov klimatických zmien“, ktorej hlavným cieľom je hodnotenie hlavných dopadov predpokladaných zmien a scenárov vývoja poľnohospodárskej krajiny na jej obyvateľov, užívateľov pozemkov a ich aktivity. Aktivita je okrem iného založená na zapracovaní názorov dotknutých obyvateľov a subjektov – jej súčasťou je reflexia vedeckých výsledkov občanmi a zástupcami zainteresovaných skupín. Výsledné odporúčania budú preto formulované s využitím participatívneho prístupu.

Výskumom v rámci tejto aktivity projektu URANOS zisťujeme predpokladaný vývoj životného prostredia a kvality života na vidieku v celoslovenskom kontexte, vo vybranom regióne (Nitriansky kraj) a vo viacerých modelových obciach. Dôraz je na predpokladané vplyvy a dôsledky súvisiace s meniacimi sa environmentálnymi podmienkami – ktoré sú vyvolané najmä zmenou klímy, ale prejavujú sa okrem zmien životného prostredia aj v sociálnej a ekonomickej situácii vidieckych obcí – a tým aj v kvalite života na vidieku.

Štúdia vznikla ako výstup prvej etapy aktivity A5.3 „Percepcia obyvateľstva a farmárov na modelové scenáre zmeny poľnohospodárstva na Slovensku“. Cieľom bolo zhromaždenie a usporiadanie informácií o metódach a dosiahnutých výsledkoch v oblasti hodnotenia vývoja vidieckych aktivít a kvality života na vidieku v podmienkach porovnateľných so Slovenskom (stredná a východná Európa, európske trendy) a formulovanie východísk pre výskum URANOS. Kľúčovými slovami v tomto výskume boli *Rural development; Stakeholders involvement; Participatory planning; Public opinion surveys*.

Pre spracovanie postupu participatívneho plánovania a práce s verejnosťou a vybranými stakeholdrami sme si položili dve základné výskumné otázky:

- Aké metódy zapojenia stakeholdrov a verejnosti sa používajú pri hodnotení vývoja a plánovaní rozvoja vidieka? (rešerš vybranej literatúry)
- Aké „lessons learnt“ z toho vyplývajú pre náš projekt – aké postupy a metódy môžeme použiť v modelových územiach pri práci s miestnymi stakeholdrami a verejnosťou (účelom participácie je hlavne zistiť názory zainteresovaných skupín a spoločne formulovať východiská do budúcnosti)?

Na tieto otázky sme sa pokúsili zodpovedať v úvodnej štúdii a zároveň tak sformulovať východiská participatívneho výskumu a plánovania v projekte URANOS.

1 PARTICIPATÍVNE PLÁNOVANIE - ÚVOD DO PROBLEMATIKY

Globálne výzvy a problémy (environmentálne, ekonomické, sociálne) si vyžadujú spoločné postupy a vhodné inštitucionálne podmienky, ktoré umožnia realizáciu udržateľného rozvoja v praxi. V súvislosti s problematikou udržateľného rozvoja je nevyhnutné podporovať zvyšovanie participácie občanov a ďalších zainteresovaných skupín na rozhodovacích, plánovacích a implementačných procesoch (Zimmerman, 2016). V rámci cieľov udržateľného rozvoja (SDGs) sa problematikou participácie zaoberá Cieľ 16 (**čiasťkový cieľ 16.7**), ktorý hovorí o tom, že je potrebné zabezpečiť zodpovedné, inkluzívne, participatívne a zastupiteľské rozhodovanie na všetkých úrovniach. Tému participácie zahŕňa aj Cieľ 11 (**čiasťkový cieľ 11.3**), ktorý uvádza, že je potrebné do r. 2030 posilniť inkluzívnu a udržateľnú urbanizáciu a kapacity pre participatívne, integrované a udržateľné plánovanie a správu miest a obcí vo všetkých krajinách (OSN, 2015).

Predpokladom dosahovania udržateľného rozvoja na vidieku je **integrované participatívne plánovanie územného rozvoja**, ktoré zohľadňuje environmentálne, sociálne a ekonomické aspekty, a zároveň umožňuje účasť všetkých zainteresovaných strán. Občania a široká verejnosť sú zapojení nielen do procesu plánovania, ale aj do procesu hodnotenia územia, navrhovania nových riešení a realizácií návrhov (Vítovská, 2015). Pod pojmom „**participatívne plánovanie**“ chápeme predovšetkým konkrétnu účasť občanov a zoskupení verejnosti na rozhodovaní v oblasti priestorového plánovania, a je vedené priamo i nepriamo k tomu, aby sa rozhodovacie procesy stávali transparentnejšími a efektívnejšími. Je to teda predovšetkým efektívny nástroj na dosahovanie kvalitnejších verejných rozhodnutí (Schöffel, Jamečný, Ondrejčíková, 2014). Vyššie uvedené činnosti vystihuje presnejšie pojem - **participácia (účasť verejnosti na správe vecí verejných)**, ktorá predstavuje jeden z najdôležitejších nástrojov posilňovania pocitu identifikácie obyvateľov s obcou (vidiekom) alebo regiónom. Participácia obyvateľov je implementáciou ich predstáv, hodnotových preferencií, želaní a postojov do praktickej roviny správy a riadenia obce (Dobrucká, et al., 2007). Participácia verejnosti (v akejkoľvek forme) sa pozitívne premieta do kvality rozvoja územia, pretože väčšie zapojenie verejnosti vedie k väčšej starostlivosti o životné prostredie. Vyplýva to z pocitov vlastníctva a zodpovednosti za podobu a charakter územia, ktoré sa vytvárajú u ľudí počas participácie na procese (Vítovská, 2015). Participácia posilňuje dôveryhodnosť, legitimitu a rovnosť v rozhodovacích procesoch a zvyšuje porozumenie medzi zainteresovanými stranami. Participácia môže v ideálnom prípade posilniť budovanie dôvery, zlepšiť vzťahy a vytvoriť priestor pre riešenie konfliktov, ako aj podporovať udržateľné rozhodnutia a ich implementáciu (Carlsson et al., 2015). Medzi hlavné **výhody zapájania verejnosti do plánovacích procesov** patrí (Brlík et al., 2016):

- Využitie miestnych znalostí (obohatenie plánovania o nové poznatky a riešenia),

- Včasné odhalenie potencionálnych konfliktov (príprava vhodnej argumentácie),
- Väčšia legitimita a prijatie výstupov plánovacieho procesu (pochopenie dôvodov rozhodnutí a transparentnosť),
- Väčší pocit spolupatričnosti s miestom, občianska angažovanosť (zodpovednosť a aktivizácia občanov),
- Lepší dialóg medzi občanmi, odborníkmi a politikou (platforma pre diskusiu pri dosahovaní vzájomného porozumenia),
- Rozvoj zručností dôležitých pre demokraciu (komunikácia, vyjadrovanie postojov, argumentácia, schopnosť počúvať a prijímať názor ostatných).

Okrem uvedeného zapájanie verejnosti do plánovacích procesov má svoje **obmedzenia** a prináša určité **riziká** (Brlík et al., 2016; Rasch, 2019):

- Otázka reprezentatívnosti (zabezpečiť reprezentatívne zastúpenie verejnosti, prípadne vyvažovanie hlasov nezúčastnených skupín),
- Otázka efektivity (zvážiť, kto by mal byť zapojený, v akom čase a na aký účel),
- Vzťah k zastupiteľskej demokracii (obavy z jej ohrozenia a preto je vhodné rozhodovanie volenými zástupcami kombinovať s participáčnymi prístupmi),
- Zneužitie pre osobitné záujmy (dominantné, skúsené a dobre organizované skupiny využívajú proces k presadzovaniu svojich záujmov).

K charakteristikám **stredo európskej plánovacej kultúry** patrí najmä tradícia plánovania využitia územia na dlhé roky dopredu (nízka flexibilita), metodická hĺbka nástrojov riadenia (založené skôr na údajoch a číslach ako na ľuďoch a vízií), ale aj veľká pozornosť venovaná sociálnym aspektom vývoja spoločnosti (Dobrucká, et al., 2007). Dominantnými prvkami sú aj skeptický postoj verejnosti voči profesii priestorového plánovača a slabá participácia verejnosti. Tieto charakteristiky majú súvislosť s historickým vývojom a početné sklamaná a nenaplnené očakávania spôsobili skôr váhavý a málo iniciatívny postoj verejnosti k vlastnej účasti na priestorovom rozvoji. Pre objektivitu je však nutné priznať, že táto situácia sa v posledných rokoch mení k lepšiemu a participácia verejnosti sa postupne stáva integrálnou súčasťou plánovacej kultúry na Slovensku (Schöffel, Jamečný, Ondrejčková, 2014).

2 PROCES PARTICIPÁCIE

Neexistuje jeden univerzálny model participácie, ktorý by sme mohli predostrieť a bol by zárukou úspechu. Špecifiká problematík, na ktoré participácia cieľi, rôznorodosť cieľových skupín, priestorové špecifiká a mnohé ďalšie faktory spôsobujú premenné znemožňujúce takýto univerzálny model vytvoriť (Schöffel, Jamečný, Ondrejičková, 2014). **Proces účasti verejnosti** je veľmi dlhý a pomalý. Odborníci musia byť trpezliví, postupovať veľmi pomaly - krok za krokom a robiť čiastkové ciele (Vítovská, 2015). Samotný **obsah participatívneho plánovania** sa vždy formuje v závislosti od konkrétnych podmienok. Účinnosť participácie verejnosti sa mení ako projekt pokračuje cez fázy vzniku, plánovania, realizácie, dlhodobého využívania a riadenia. Hlavnými faktormi úspechu participatívneho procesu sú silný líder, dôvera, partnerstvo, vízia, otvorenosť a odvaha (Schöffel, Jamečný, Ondrejičková, 2014). Úspech participatívneho plánovania a následnej realizácie návrhov závisí od mnohých aspektov ako sú napr. precízna príprava a organizácia procesu, finančné zdroje, mentalita miestnej verejnosti, jej zvyky a vzťahy (Vítovská, 2015). V rámci participatívneho procesu môžeme čeliť viacerým problémom ako sú napr. nedostatočné kapacity na prípravu a riadenie participácie, problém „prílivovej vlny“ záujmu verejnosti, nedôvera a skepsa verejnosti, problém nejednotnej terminológie (príliš odborné vyjadrovanie), problém v definovaní lídra procesu alebo dlhá cesta k úspechu (Schöffel, Jamečný, Ondrejičková, 2014).

Skôr ako sa bude realizovať samotný participatívny proces je potrebné zodpovedať na otázku, či má zapojenie verejnosti v danom prípade zmysel. Úspech na konci celého participatívneho procesu závisí, nielen od jeho zvládnutia počas realizácie, ale i od jeho prípravy, **tzv. predprípravnej fázy**. Z tohto dôvodu je potrebné najskôr (**1. krok**) zodpovedať na nasledujúce otázky (Schöffel, Jamečný, Ondrejičková, 2014; Brlík et al., 2016):

- Môžu výstupy zo zapojenia verejnosti zmeniť podobu zámeru / návrhu?
- Dotýka sa zámer alebo návrh verejnosti alebo ďalších aktérov?
- Má zapojenie verejnosti k tomuto návrhu / zámeru dostatočnú politickú podporu?

Ďalším krokom je **stanovenie jasného rozsahu participácie (2. krok)** - k čomu sa verejnosť môže vyjadrovať, čo sa v túto chvíľu môže zmeniť a čo je naopak nemenné. Dôležité je, aby účastníci participatívneho procesu boli jasne informovaní o jeho rozsahu a o tom, čo je na diskusiu a čo nie, teda ako veľmi sú návrhy otvorené zmenám. Tento rozsah je dobré pravidelne pripomínať. Sami sa tak budú môcť rozhodnúť, či im stojí za to sa procesu zúčastniť.

Následne sa **definujú ciele participácie (3. krok)**, ktoré dopomôžu s voľbou metód, ich zaradením medzi krokmi plánovacieho procesu a s nastavením ďalších parametrov

participatívneho procesu. Všeobecne je možné ciele participatívneho procesu triediť do týchto kategórií: budovanie povedomia, informovanie, hodnotenie súčasného stavu, získanie spätnej väzby, aktivizácia verejnosti, spoločný návrh možných riešení, riešenie konfliktu záujmov a pod. Správnosť definície cieľov si najlepšie overíte položením nasledujúcich otázok:

- Čo chceme na konci participatívneho procesu dosiahnuť?
- Prečo chceme zahrnúť verejnosť do procesu prípravy/plánovania projektu?

Dôležité je **zoznámiť sa s kontextom (4. krok)**, pretože existuje celý rad faktorov a východiskových podmienok, ktoré môžu mať na projekt alebo plánovací proces priamy vplyv. S týmito faktormi je nutné sa včas zoznámiť a v návrhu participatívneho procesu ich zohľadniť.

V ďalšom kroku je potrebné **zmapovať koho zapojiť (5. krok)**. Je nutné zapojiť tých, ktorých sa daný projekt alebo koncept priamo dotýka a tých, ktorí oň majú záujem. Alternatívne je možné prizvať ostatných, u ktorých usúdime, že ich zapojenie bude na prospech veci. Analýzu cieľových skupín je možné uskutočniť v nasledujúcich krokoch:

- a) Priestorovo alebo tematicky orámuje oblasť dopadu projektu alebo návrhu koncepcie.
- b) Pozbierajte informácie o populácii tejto vymedzenej oblasti. Aké komunity v nej žijú alebo aké skupiny sa danou témou zaoberajú?
- c) Analyzujte, ktoré skupiny budú projektom / návrhom ovplyvnené a aké záujmy sú v centre ich pozornosti.
- d) Zostavte zoznam všetkých skupín, ktoré by ste mali do daného participatívneho procesu zapojiť. Okrem kontaktných informácií špecifikujte aj oblasti (tematické, priestorové), ku ktorým majú čo povedať.
- e) Rozoberte, akú dynamiku so sebou prinesie zapojenie jednotlivých skupín v pozitívnom i negatívnom zmysle (potenciálne konflikty).

Pre zostavenie vlastného participatívneho procesu je najdôležitejší **výber vhodných participatívnych metód (krok 6)** a ich efektívne prepojenie so samotným procesom prípravy plánovacej dokumentácie alebo projektu. Existuje rozsiahly súbor metód, nástrojov a techník, ktoré je možné využiť pri participatívnych procesoch. Ich výber, vzájomná väzba, súslednosť a následnosť závisí v mnohom od cieľu procesu, jeho fázy, ako i cieľovej skupiny. Zoznam a charakteristika najčastejšie používaných metód v našich podmienkach sa nachádza v publikáciách Schöffel, Jamečný, Ondrejičková (2014) a Brlík et al. (2016).

Kto bude mať na starosti akú úlohu a s tým spojenú zodpovednosť (**organizačná štruktúra 7. krok**) by sa malo objasniť už pri návrhu participatívneho procesu. Zohľadnenie jednotlivých úloh vám pomôže aj pri rozhodovaní, či budete potrebovať externé ľudské zdroje alebo či ste schopní všetky roly obstarat' v rámci svojho tímu.

Pre participatívny proces je potrebné **spracovanie komunikačnej stratégie (8. krok)**. Tri najdôležitejšie slová, ktoré je nutné mať na pamäti vo vzťahu ku komunikačnej stratégii sú: včas, dostatočne a zrozumiteľne. V rámci komunikačnej stratégie je kladený dôraz na budovanie povedomia o projekte, komunikáciu priebehu plánovania a výstupov a ich vyhodnotenie tak, aby účastníci zistili, aký konkrétny dopad mala ich snaha v rámci participatívneho procesu.

V momente, kedy sa rozhodnete do projektu zapojiť verejnosť, je potrebné **vypracovať časový harmonogram participatívneho procesu (krok 9)**. Pre úspech procesu je dôležité vymedziť príprave participatívnych aktivít, ich priebehu a spracovaniu dostatočný čas.

Úspešná participácia sa nezaobíde bez finančných zdrojov vyhradených na jej realizáciu (**zostavenie rozpočtu - 10. krok**). Rozpočet by mal obsahovať všetky položky potrebné pre uskutočnenie participatívnych aktivít (Brlík et al., 2016).

Po dostatočnej prípravnej fáze participatívneho procesu sa odporúča začať tzv. verejným vzdelávaním a informovaním verejnosti o problematike (dôsledky zmeny klímy - environmentálne a socioekonomické zmeny na vidieku), ktoré môže mať rôznu formu (semináre, prednášky, výstavy, workshopy, predstavenie problematiky v miestnych médiách). Najskôr je potrebné vzdelávať verejnosť v danej problematike a potom je možné pozvať verejnosť na spoločné plánovanie a realizáciu (Vítovská, 2015).

3 VYBRANÉ METÓDY PARTICIPÁCIE

Najpoužívanejšími metódami zapájania zainteresovaných strán (stakeholders) pri hodnotení a plánovaní rozvoja vidieka sú **verejné stretnutia s občanmi, rozhovory, workshopy a dotazníkový prieskum**. V analyzovaných štúdiách sa tieto metódy používali najmä na získavanie názorov, postojov a informácií o potrebách a prioritách zainteresovaných skupín (Bodorkós, Pataki, 2009; Goluža, 2014; Carlsson et al., 2015; Gobattoni et al., 2015; Vítovská, 2015; Gobattoni, Pelorosso et al., 2015; Schröter et al., 2018; Rasch, 2019). Okrem toho sa prostredníctvom uvedených metód analyzoval vplyv rôznych faktorov (ekologické, socioekonomické a politické) na rozvoj miestnej krajiny a subjektívna vízia obyvateľov vidieka - ako vnímajú územie v ktorom žijú a aké vyhliadky očakávajú do budúcnosti v oblasti socioekonomického a environmentálneho rozvoja územia. Na základe zistení sa navrhovali príslušné aktivity, opatrenia alebo budúce scenáre, ktoré dopomôžu k udržateľnému rozvoju vidieka.

3.1 Verejné stretnutia s občanmi - diskusia

Hoci predstavujú tradičnú metódu participácie, tieto stretnutia sú skôr využívané v úvodnej fáze participácie, aby boli verejnosti komunikované základné idey a predstavy zo strany iniciátora procesu. Rovnako slúžia na odkomunikovanie problému a cieľov participačného procesu s verejnosťou. Sledovaným cieľom verejných diskusií je otvorenie diskusie aktivizácia verejnosti, napríklad i prostredníctvom „negatívnej“ emócie v zmysle „verejnosť proti niečomu“, aby bol tento postoj postupne transformovaný do pozície „verejnosť za niečo“. Rovnako dôležitým cieľom je zjednotenie významov jednotlivých pojmov a terminológie, keďže nie všetky skupiny (laická, odborná verejnosť, samospráva) vnímajú rovnaký obsah pod jednotlivými pojmi a terminológiou. Obvyklým výsledkom verejných diskusií sú všeobecné formulácie základných pozícií a stanovísk jednotlivých skupín k problematike.

Okrem tradičnej diskusie existuje aj **cieľovo zameraná diskusia** (fokusové skupiny). Základným rozdielom medzi verejnou diskusiou a fokusovou skupinou je ich zameranie, cieľová skupina a forma ich organizácie. Fokusové skupiny sa primárne využívajú na prieskum názorov v rámci určitých špecifických skupín obyvateľov a priamo v mieste ich pôsobenia. t. j. kým verejná diskusia znamená pozvať verejnosť k iniciátorovi procesu, fokusová skupina znamená, že iniciátor príde za verejnosťou do miesta jej pôsobenia (klubovne, spoločenskej miestnosti, stretávacieho bodu danej skupiny / komunity a pod.). Forma diskusie je tiež odlišná, kým verejná diskusia má zvyčajne prezentačnú a diskusnú časť, fokusové skupiny majú formu prieskumu pomocou štruktúrovaných rozhovorov. V oboch prípadoch je nevyhnutná podrobná príprava a pôsobenie skúseného mediátora/facilitátora. Súčasťou cieľovo zameranej diskusie môže byť aj **tzv. odborná**

diskusia predstavujúca metódu, prostredníctvom ktorej do procesu participácie vstupuje odborná verejnosť a experti v jednotlivých odboroch. Mnohé témy v sebe prelinajú viacero odbornosti a profesií, a preto je potrebné odborné diskusné fórum orientovať na témy, ktoré sa v danej problematike javia ako kľúčové (Schöffel, Jamečný, Ondrejčíková, 2014; Brlík et al., 2016). *Prikladom cieľovo zameranej diskusie* môže byť štúdia, ktorá sa zameriavala na analýzu vzťahu poľnohospodárov k ochrane životného prostredia a ich motivácie presadzovať udržateľný rozvoj vidieka (Goluža, 2014).

Podľa výskumu zameraného na preskúmanie efektivity verejných stretnutí s občanmi ako nástoja participatívneho plánovania (Rasch, 2019) sú v mnohých prípadoch verejné stretnutia s občanmi neefektívne a len zriedka poskytujú plánovačom presný obraz o potrebách, prioritách a predstavách manažmentu krajiny, ktoré zdieľa väčšina zainteresovaných strán. Za hlavné príčiny sa uvádza najmä nedostatočný záujem o účasť z dôvodu chýbajúcej motivácie pre spoluprácu pri dosahovaní spoločných cieľov. Ide najmä o časovú náročnosť a pocit, že ich názory sa nebudú brať do úvahy. Viacerí jednotlivci presúvajú svoju zodpovednosť na ostatných (zdieľajúci ich názor), ktorí sa zúčastnia v ich mene - t. j. majú tam svojho zástupcu. Tieto verejné stretnutia majú potenciál nadmerného zamerania sa skôr na konfliktné oblasti, než na potreby všetkých zainteresovaných skupín. Okrem uvedeného sa týchto verejných stretnutí v mnohých prípadoch zúčastňujú platení zástupcovia záujmových skupín, ktorí dominujú v diskusiách a presadzujú svoje osobitné záujmy, čo môže dávať plánovačom skreslený pohľad na skutočné potreby. *Verejné stretnutia s občanmi môžu byť účinným nástrojom na získanie porozumenia o rade potrieb a predstáv zainteresovaných strán, ale nie sú tak účinné pri identifikácii priorit, ktoré zdieľa väčšina miestnych zainteresovaných strán.* Výsledky poukazujú na riziko, ktoré plánovači podstupujú, ak získajú informácie o potrebách a predstavách iba pomocou platformy verejných stretnutí, čo môže poskytnúť záujmovým skupinám príležitosť presvedčiť plánovačov a úrady, že ich potreby a priority osobitného záujmu zdieľa väčšina zainteresovanej verejnosti. Z tohto dôvodu by sa mal tento nástroj doplniť o *dotazníkový prieskum* reprezentatívnej vzorky obyvateľstva, ktoré môžu plánovačom poskytnúť ďalší originálny pohľad na potreby a priority miestneho rozvoja (Rasch, 2019).

3.2 Rozhovory

Rozhovor (Interview) patrí medzi jednu z najpoužívanejších výskumných metód. Väčšinou sa realizuje priamym kontaktom medzi výskumníkom a skúmanou osobou, hoci v súčasnosti sa stále viac začínajú uplatňovať aj nepriame formy ako sú napr. telefonické alebo on-line interview. Rozhovor umožňuje zachytiť nielen fakty, ale i hlbšie preniknúť do motívov a postojov respondentov. Možno pri ňom sledovať aj vonkajšie reakcie respondenta a podľa nich usmerňovať ďalší priebeh interview. Rozhovory sa vo všeobecnosti rozdeľujú na štruktúrované a neštruktúrované. Pri štruktúrovanom interview

sú otázky a ich poradie vopred určené. Všetci respondenti dostanú rovnaké otázky v rovnakom poradí. Pri neštruktúrovanom interview má výskumník vopred pripravené len jednotlivé okruhy problémov, otázky tvorí v priebehu rozhovoru podľa situácie a reakcií respondenta. Neštruktúrované interview je voľnejšie, podobá sa neformálnemu rozhovoru. Tento typ interview je vhodné využiť vtedy, ak skúmate nepreskúmanú oblasť. V rámci prípravnej fázy na rozhovor sa odporúča premyslieť a odpovedať na nasledujúce otázky: o čom? (ciele, očakávania, štruktúra a otázky interview); s kým? (výber respondenta); ako? (spôsob zaznamenávania a vyhodnocovania údajov); kedy? (dohoda na termíne rozhovoru) a kde? (určenie miesta rozhovoru). Výskumník a respondent by mali byť partnermi, mal by medzi nimi byť dobrý, podľa možnosti až priateľský vzťah. Veľa závisí od prvého kontaktu a celkového spôsobu vzájomnej komunikácie. Dôležitú úlohu tu zohráva aj neverbálna komunikácia, ako úsmev, podanie ruky, očný kontakt, prikyvovanie na znak súhlasu a pod. (Gavora et al., 2010).

Vo vzťahu k udržateľnému rozvoju vidieckej obce sa môže rozhovor zrealizovať za účelom získania poznatkov od zainteresovaných strán, ktoré dopomôžu k lepšiemu poznaniu miestneho kontextu. Praktické znalosti a skúsenosti miestnych zainteresovaných strán pomáhajú rozšíriť pohľady na zložité miestne problémy. Rozhovory umožňujú identifikovať hlavné faktory (environmentálne, socioekonomické a politické), ktoré doteraz definovali vývoj a mohli by byť dôležité aj pre budúci vývoj obce. Získané informácie a návrhy (miestne znalosti) je možné využiť pri plánovaní a vytváraní stratégií alebo scenárov budúceho rozvoja obce (Carlsson et al., 2015).

Doplňkovým nástrojom participácie sú aj *hlbkové rozhovory so zainteresovanými stranami* (tzv. Net-Map interviews), ktoré sa využívajú pri identifikácii, analýze a vizualizácii vzťahov, vplyvu, dôležitosti a záujmov jednotlivých zainteresovaných strán participovať pri plánovaní a riadení udržateľného rozvoja obce (vhodné pre menšie obce alebo konkrétne projekty). Výsledkom tejto metódy môže byť mapa resp. štruktúra dôležitých aktérov miestneho rozvoja a ich vzájomných vzťahov. Na základe výsledkov dokážeme lepšie pochopiť dôsledky postavenia jednotlivých aktérov v sociálnej štruktúre. V spojení s workshopmi možno nástroj použiť ako platformu na spoločnú generáciu miestnych a vedeckých poznatkov a na podporu spolupráce medzi vedcami a politickými činiteľmi, čím dopomáha pri implementácii poznatkov do praxe. Hlavné obmedzenia tejto metódy sú v tom, že rozhovory počas workshopov v rámci skupiny odhaľujú dôverné informácie poskytnuté pri osobných hlbkových rozhovoroch. Informácie by sa mali predkladať skupine súhrne, aby nebolo možné vysledovať informácie od konkrétnych aktérov, a tým zabezpečiť ich dôvernosť. Ďalším limitom môže byť čas (jeden rozhovor trvá 1 až 3 hodiny). Okrem uvedeného nie je vždy možné zhromaždiť všetky skupiny zainteresovaných strán pri jednom stole (náročné je prilákať ľudí z podnikateľského

sektora). Aktéri musia mať určitú úroveň otvorenosti a kreativity, ktorý sa nedá ovplyvniť (Schröter et al., 2018).

3.3 Workshopy

Workshopy sú otvorené stretnutia, u ktorých prebieha celá diskusia o problematike plánovania občianskej vybavenosti v danej komunite. Mali by mať podporu miestnej správy, pretože sa zaoberajú problematikou, ktorú napokon bude treba riešiť v rámci obce. Zvyčajne sa pripraví jednoduchý nákres územia obce, alebo sa vytvorí model vysvetľujúci návrhy budúceho rozvoja územia obce. Na workshopoch sa diskutuje o návrhoch, posudzujú sa dôsledky, a výsledné názory sa zapisujú na tabuľu. Môže sa uskutočniť niekoľko opakovaní takéhoto workshopu a každý záujemca sa ho môže zúčastniť. Záverečné výsledky workshopov sa spracujú do záverečnej správy, ktorá sa zašle na miestny úrad.

Okrem tradičných workshopov existujú aj *tzv. študentské workshopy*, ktoré predstavujú príklad metódy participácie určenej nie pre širokú verejnosť, ale pre odbornú časť verejnosti tzv. budúcich profesionálov. Prostredníctvom študentských workshopov a študentských prác je možné kreaovať veľké množstvo ideí, variant riešenia témy, ku ktorej sa participácia a tieto následne ponúknuť verejnosti do ďalších fáz diskusie a pripomienkovania. Predstavuje kreatívny techniku, ktorá umožňuje získať rozsiahlu bázu podnetov (Bodorkós, Pataki, 2009; Schöffel, Jamečný, Ondrejčková, 2014; Brlík et al., 2016).

3.4 Dotazníkový prieskum

Dotazníkový prieskum je jednou z metód pre zhodnotenie potrieb čo najširšieho okruhu užívateľov územia. Dotazníkovým prieskumom je možné získať dáta pre následnú štatistickú analýzu. Tvorba dotazníka by mala vychádzať z výstupov kvalitatívneho prieskumu, ktoré tematicky vymedzí zameranie otázok dotazníka. Pred tvorbou dotazníka je potrebné pripraviť plán šetrenia, ktorý bude definovať otázky analýzy, na ktoré sa proces participácie vo fáze analýzy zameria. Otázky dotazníka by mali byť vytvorené v spolupráci so sociológom tak, aby bola zaistená ich správna formulácia. Môžu byť použité otvorené alebo uzavreté otázky. Pri použití otvorených otázok je potrebné počítať s náročnejším spracovaním výstupov dotazníka. Ak dotazník používa uzavreté otázky, je kľúčové, aby pokrývali všetky možnosti náhľadu respondentov na danú problematiku. Je potrebné premyslieť aj formu distribúcie dotazníka podľa vyžadovanej návratnosti. Najvyššia návratnosť je u asistovaného vyplňovania dotazníka. Skôr ako sa pristúpi k samotnému dotazníkovému prieskumu je vhodné dotazník otestovať v pilotnom prieskume (pomôže odhaliť prípadné nedostatky, spresniť otázky atď.). Dotazníkový prieskum by mal

prebiehať na reprezentatívnej vzorke obyvateľstva. Pri plánovaní harmonogramu participatívneho procesu je dôležité na dotazníkový prieskum zvoliť vhodný termín a čas poskytnutý pre jeho vyplnenie. Vhodné je šetrenie načasovať na obdobie inej verejnej aktivity súvisiacej s projektom. Nehodí sa prázdninové obdobie. Čas by sa mal pohybovať medzi dvoma týždňami a mesiacom. Dotazník sa nehodí ako samostatná metóda pre komplexné porozumenie potrebám užívateľov a pre komplexné zhodnotenie problematických miest a hodnôt územia (Schöffel, Jamečný, Ondrejčková, 2014; Brlík et al., 2016).

V súvislosti s udržateľným rozvojom vidieka je dotazník využiteľný na **identifikáciu postojov obyvateľov k tradičným činnostiam** (poľnohospodárstvo, miestna výroba potravín, remeslá a pod.) a faktorov ovplyvňujúcich tieto postoje (postoj = hodnotiaci „subjektívny“ úsudok, vnímanie, stanovisko). Dôkladne preskúmanie vnímania vidieckych komún ich územia môže byť preto prvým a nevyhnutným krokom na identifikáciu územného potenciálu vidieckych oblastí a najúčinnějších opatrení na zachovanie ich prírodného a kultúrneho kapitálu a zároveň na podporu/propagáciu sociálnej inovácie (napr. zmenou neudržateľného správania a odstránením štrukturálnych obmedzení). **Miestne tradičné činnosti** môžu fungovať ako **pákové body** (miesta, kde aj malá zmena v jednej veci môže spôsobiť veľké zmeny v správaní celého systému), ktoré sú schopné opätovne aktivovať hospodársky rast bez toho, aby obetoval udržateľnosť. Môže pomôcť posilniť proces zmeny paradigmy zameraný na uznanie myšlienky udržateľného rozvoja vidieka za novú paradigmu. Zachovanie tradičných činností (s vhodnými prispôbeniami súčasnej sociálno-ekonomickej situácii, kultúrnym a technologickým pokrokom a zmenám životného prostredia) by malo byť jednou z hlavných otázok, ktorá sa musí brať do úvahy pri plánovaní a riadení rozvoja vidieka (Gobattoni et al., 2015).

Prostredníctvom dotazníka je možné zistiť **subjektívnu víziu obyvateľov danej vidieckej obce** - ako obyvateľstvo vníma územie v ktorom žije a aké vyhliadky očakáva do budúcnosti v oblasti socioekonomického a environmentálneho rozvoja územia (Gobattoni, Pelorosso et al., 2015).

4 POSTUP PARTICIPATÍVNEHO VÝSKUMU – NÁVRH PRE PROJEKT URANOS

Hlavným účelom participácie je zistiť názory zainteresovaných skupín a spoločne formulovať východiská pre budúci rozvoj vidieka/vidieckych obcí. Na základe analýzy a štúdia vybraných publikácií sme navrhli nasledujúci metodický postup participatívneho výskumu, prostredníctvom ktorého budeme zapájať verejnosť (*stakeholders*) do procesu hodnotenia a plánovania rozvoja vidieka.

4.1 Predprípravná fáza

Prvým dôležitým prvkom úspešnej realizácie participatívneho výskumu v obci je **získanie podpory od vedenia obce** (starosta a poslanci obecného zastupiteľstva). Z tohto dôvodu je potrebné kontaktovať starostu obce (telefonicky/emailom) a dohodnúť sa na osobnom stretnutí, v rámci ktorého bude oboznámený s cieľmi a predpokladaným priebehom výskumu. Rozhodujúcim prvkom je motivácia obce (starostu) zapojiť sa do projektu, či už z dôvodu riešenia naliehavých miestnych problémov, zlepšenia súčasnej kvality života a životného prostredia, posilnenia medziobecnej spolupráce alebo dosiahnutia lepšieho partnerstva s verejnosťou. Motiváciou môže byť aj podrobnejšie oboznámenie sa s pozitívnymi príkladmi, skúsenosťami a dosiahnutými výsledkami z iných obcí. Od dostatočnej podpory vedenia obce závisí aj intenzita zapojenia sa do tohto procesu zo strany administratívnych pracovníkov obecného úradu a obyvateľov.

Po získaní podpory vedenia obce je potrebné **zriadiť organizačnú štruktúru**, ktorá zahŕňa vytvorenie potrebných orgánov s príslušnými kompetenciami. Odporúča sa určiť **zodpovednú osobu (koordinátor)** a jej zástupcu, ktorá bude mať oprávnenie na koordináciu a komunikáciu procesu. Na úrovni obce je potrebné vytvoriť **prierezovú pracovnú skupinu (URANOS)**, ktorej členovia sú zástupcovia všetkých zainteresovaných strán (samospráva, veda, súkromný sektor, občianska spoločnosť...). Interdisciplinárna skladba vedie k rôznym odborovo špecifickým pohľadom na rozvoj obce. V úvodnej fáze výskumu pozostáva pracovná skupina najmä zo zástupcov miestnej samosprávy a externých odborníkov (iniciátorov), ktorých cieľom bude identifikovať a zapájať ďalších zástupcov zainteresovaných strán (*stakeholders*). Hlavnou úlohou pracovnej skupiny bude plánovať, riadiť a realizovať participatívny výskum v obci. Dôležitým aspektom je **partnerstvo** medzi predstaviteľmi hlavných zainteresovaných strán a spoločná zodpovednosť za dosiahnuté výsledky výskumu. Čím viac partnerov bude zapojených, tým je väčšia šanca predchádzať do budúcnosti konfliktom, nepochopeniu a nedorozumeniu. Jasne definovaná organizačná štruktúra so špecifickými zodpovednosťami zvyšuje spoľahlivosť procesu, transparentnosť a efektívnosť spolupráce medzi rôznymi aktérmi. Priaznivá klíma v rámci miestnej samosprávy a vytvorenie fungujúcej organizačnej štruktúry naklonenej k projektu

predstavujú významné faktory, ktoré ovplyvňujú tento proces najmä z dlhodobého hľadiska.

Dĺžka trvania tejto fázy je spravidla 1-2 mesiace. Hlavné úlohy sú:

- Pripraviť efektívnu prezentáciu a zosumarizovať stručné informácie o projekte URANOS pre vedenie obce (starostu);
- Pripraviť vzorový oslovovací e-mail pre obce;
- Kontaktovať vedenie vybraných obcí a získať podporu pre realizáciu projektu;
- Vytvoriť organizačnú štruktúru (koordinátor procesu, prierezová pracovná skupina);
- Naplánovať stretnutie členov pracovnej skupiny, oboznámiť ich s cieľmi projektu a dohodnúť sa na ďalšom postupe (plánovanie participatívneho výskumu).

4.2 Prípravná fáza

Kvalita participácie je do veľkej miery ovplyvnená precíznosťou prípravy pred spustením celého procesu. Odporúča sa začať **analýzou východiskovej situácie obce** z hľadiska udržateľného rozvoja, ktorá sa realizuje prostredníctvom zhromažďovania informácií z existujúcich zdrojov (PHSR, územný plán). V tejto časti sa vyzdvihuje spracovanie fyzickogeografickej a humánnogeografickej charakteristiky vybranej obce. V rámci analýzy súčasného stavu sa vyhodnocujú vybrané indikátory udržateľného rozvoja, ktoré sú zvyčajne doplnené o informácie zo SWOT analýzy alebo kvalitatívnej analýzy existujúcich strategických dokumentov, projektov a ďalších aktivít obce. Okrem uvedeného je potrebné **analyzovať aj stav a doterajšie skúsenosti s participatívnym procesom v obci**. V prípade pilotného projektu sa odporúča zväziť prípravu prednášok na tému participácia. Dôležité je zoznámiť sa s kontextom, pretože existuje celý rad faktorov a východiskových podmienok, ktoré môžu mať na projekt alebo plánovací proces priamy vplyv. S týmito faktormi je nutné sa včas zoznámiť a v návrhu participatívneho procesu ich zohľadniť.

Po analýze východiskovej situácie obce je potrebné **zadefinovať ciele a rozsah participatívneho výskumu**. V rámci projektu URANOS budeme najskôr všeobecne **informovať obyvateľov obce (1)** o problematike udržateľného rozvoja vidieckych obcí s dôrazom na predpokladané vplyvy a dôsledky súvisiace s meniacimi sa environmentálnymi podmienkami – ktoré sú vyvolané najmä zmenou klímy, ale prejavujú sa okrem zmien životného prostredia aj v sociálnej a ekonomickej situácii vidieckych obcí – a tým aj v kvalite života na vidieku. Ďalším cieľom je **budovať povedomie (2)** u obyvateľov obce o danej téme, začiatku a prípravách participatívneho procesu. Zámerom je pripraviť verejnosť na diskusiu o rozvoji obce. Následne budeme **hodnotiť aktuálnu**

situáciu vo vidieckej obci z pohľadu obyvateľov (3). V rámci tohto cieľa nie je potrebné hľadať u obyvateľov zhodu, resp. budovať spoločný názor. Získané poznatky môžu byť aj vo vzájomnom rozpore. Zámerom je zhromaždiť potrebné informácie od obyvateľov obce (hodnoty, predstavy, očakávania, problémy, postoje, potreby, atď.), ktoré doplnia predchádzajúcu analýzu východiskovej situácie obce. Výstupy z analýz sú hlavným podkladom a východiskom pre ďalšiu fázu participatívneho výskumu, ktorého **hlavným cieľom** bude *zistiť názory zainteresovaných strán, dosiahnuť konsenzus a spoločne formulovať východiská pre budúci rozvoj obce (4).* Pri realizácii cieľov je potrebné *stanoviť jasný rozsah participácie* - k čomu sa verejnosť môže vyjadrovať, čo sa v túto chvíľu môže zmeniť a čo je naopak nemenné. Dôležité je, aby účastníci participatívneho procesu boli jasne informovaní o jeho rozsahu a o tom, čo je na diskusiu a čo nie, teda ako veľmi sú návrhy otvorené zmenám. Odporúča sa zrozumiteľne vysvetliť účel participácie a jej prípadne limity, aby sa predišlo konfliktom a nenaplneným očakávaniam.

V ďalšom kroku je potrebné *zmapovať koho zapojiť a identifikovať hlavných aktérov obce (stakeholders)*, ktorí môžu ovplyvniť alebo sú ovplyvnení procesom a výsledkom výskumu. Záverom tohto kroku je zoznam všetkých zainteresovaných skupín, ktoré by ste mali do daného participatívneho procesu zapojiť. V rámci zoznamu sa k jednotlivým skupinám špecifikujú oblasti (tematické, priestorové), ku ktorým majú čo povedať. Okrem uvedeného sa analyzujú aj potenciálne konflikty. Počas plánovania participatívneho procesu je dôležité identifikovať potenciálne znevýhodnené cieľové skupiny a urobiť relevantné opatrenia, aby mali všetky cieľové skupiny dostatočné zastúpenie. **Hlavní aktéri na úrovni obce sú:** miestna samospráva (starosta, poslanci, pracovníci obecného úradu), verejný sektor (školsťvo, kultúra, zdravotníctvo, cirkvi, sociálne služby, polícia), miestne a regionálne podniky a podnikatelia (poľnohospodári, živnostníci, remeselníci), záujmové a spoločenské organizácie, občianske združenia, zástupcovia vybraných skupín spoločnosti (deti a mládež, dôchodcovia, ženy, nezamestnaní, národnostné menšiny a etnické skupiny, znevýhodnené skupiny, mienkotvorné osobnosti, aktivisti, predstavitelia univerzít, vedeckých a odborných organizácií).

Výber vhodných metód predstavuje najdôležitejšiu časť prípravnej fázy participatívneho procesu. Kľúčom k úspešnej a efektívnej participácii verejnosti sú vhodne zvolené a správne aplikované nástroje a metódy participácie. Výber metód závisí od cieľov procesu, jeho fáz, ako i cieľovej skupiny. V rámci fázy informovania verejnosti a medializácie výskumného projektu sa využijú niektoré z nasledujúcich **informačných nástrojov:** propagačné materiály (letáky, plagáty), konzultačný/informačný stánok, obecný rozhlas, webová stránka obce, video odkaz, sociálne siete, reklamné panely, miestne noviny, mobilná aplikácia „oznamy do vášho mobilu“ a pod. Vo fáze zberu dát a hodnotenia aktuálnej situácie z pohľadu obyvateľov obce použijeme tieto metódy: **dotazníkový prieskum, rozhovory a telefonický prieskum, verejné stretnutie s obyvateľmi obce,**

workshop a diskusiu v pracovných skupinách. Konzultačný proces a pripomienkovanie návrhu (fáza prípravy návrhu budúceho rozvoja obce) sa zabezpečí prostredníctvom jeho *prezentácie vo verejnom priestore formou „dňa otvorených dverí“ a následnej moderovanej diskusie na verejnom stretnutí s obyvateľmi obce.* Okrem uvedeného sa sprístupní *možnosť pripomienkovania a komentovania návrhu na webovej stránke obce (online nástroje).* Po konzultačnom procese sa uskutoční *záverečné verejné stretnutie s obyvateľmi obce,* na ktorom sa vyhodnotí participatívny proces a prezentuje konečný návrh (spoločne naformulované východiská pre budúci rozvoj obce). Bližšia špecifikácia a organizácia participatívnych metód je uvedená v rámci nasledujúcich podkapitol.

V rámci prípravnej fázy je potrebné *zadefinovať postup s časovým harmonogramom, rozdeliť úlohy medzi členov pracovnej skupiny a zostaviť rozpočet.* Pre úspech procesu participácie je dôležité venovať dostatočný čas príprave participatívnych aktivít, ich priebehu ako aj spracovaní jednotlivých výstupov (výber metód, formulácia otázok, témy na diskusiu, prezenčné listiny a pod.). Pri plánovaní procesu participácie sa nesmie zabudnúť na voľbu vhodného miesta (podľa predpokladaného počtu účastníkov, bezbariérový prístup) a času (neplánovať participáciu v dobe sviatkov a prázdnin). Odporúča sa vymedziť priestor pre *časovú rezervu,* ktorá zaručí, že v prípade komplikácií nedôjde k výraznému oneskoreniu plánovaných aktivít. Dôležité je *obsadiť všetky role spojené s participatívnym procesom.* Ide najmä o nastavenie procesu participácie a jeho koordináciu (návrh procesu, usmerňovanie priebehu), komunikáciu (príprava informačnej kampane, informovanie o priebehu participácie na webovej stránke, sociálnych sieťach), realizáciu metód a facilitáciu aktivít (moderovanie diskusií a seminárov, facilitácia dialógu verejnosti s odborníkmi, mediácia konfliktov), vyhodnotenie výstupov z participatívneho procesu (spracovanie požiadaviek a pripomienok zainteresovaných skupín, zohľadnenie ich potrieb a návrhov v projekte, spracovanie odôvodnení nezrealizovaných návrhov). Vždy je potrebné brať do úvahy schopnosti a dostatočnú prax poverených osôb pre danú rolu (úlohu). S cieľom posilniť dôveryhodnosť celého procesu sa odporúča určiť osobu alebo skupinu, ktorá bude zastupovať miestnu samosprávu a ponesie za proces participácie formálnu zodpovednosť (rola politického vedenia). Ak nie je možné obsadiť všetky role členmi pracovnej skupiny, odporúča sa najat' externé ľudské zdroje (napr. skúseného konzultanta pre participáciu, facilitátora).

Rozpočet by mal obsahovať všetky položky potrebné pre uskutočnenie participatívnych aktivít. Medzi *základné položky rozpočtu* patria: zaistenie zázemia (priestory, občerstvenie, ozvučenie, premietacia technika, obsadenie verejného priestranstva a pod.), náklady na materiály spojené s prípravou, realizáciou a spracovaním výstupov participatívnych aktivít (náklady na komunikačnú stratégiu, propagačné materiály, správa online priestoru, web, FB, Instagram, TV, články v novinách, rozhlas, tlač, prenájom reklamných panelov, modely, pomôcky, atď.) a externé ľudské zdroje.

Pre participatívny proces je potrebné *spracovať komunikačnú stratégiu*. Tri najdôležitejšie slová, ktoré je nutné mať na pamäti vo vzťahu ku komunikačnej stratégii sú: včas, dostatočne a zrozumiteľne. V rámci komunikačnej stratégie je kladený dôraz na budovanie povedomia o projekte, komunikáciu priebehu plánovania a výstupov. Pri spracovaní komunikačnej stratégie je potrebné brať do úvahy: prostriedky a nástroje (čím a akým spôsobom komunikovať, zvoliť vhodný mediálny mix, miestne informačné kanály), hlavné témy participácie (popularizácia tém), riziká a ohrozenia procesu, zrozumiteľnosť (zaujímavosti, grafy, schémy, obrázky, mapy, praktické príklady a dopady procesu) a načasovanie komunikácie, spätnú väzbu aktérov (odhad ako budú reagovať a komunikovať počas procesu), rozpočet (rezervy pre prípadne komplikácie) a zodpovedné osoby (kto komunikáciu riadi a vykonáva). V komunikačnej stratégii by mal byť dôraz na osobný kontakt, ktorý je pre úspech participatívneho procesu nenahraditeľný.

Predpokladaná dĺžka trvania tejto fázy: 1-2 mesiace. Hlavné úlohy sú:

- Analyzovať východiskovú situáciu obce z hľadiska udržateľného rozvoja (zhromažďovanie informácií, SWOT analýza, vyhodnotenie indikátorov, analýza existujúcich strategických dokumentov a projektov);
- Zadefinovať ciele a rozsah participatívneho výskumu;
- Zmapovať koho zapojiť a identifikovať hlavných aktérov obce (zoznam všetkých zainteresovaných skupín s príslušnými informáciami);
- Vybrať vhodné metódy na základe cieľov participatívneho procesu, jeho fáz alebo cieľových skupín;
- Zadefinovať postup s časovým harmonogramom, rozdeliť úlohy medzi členov pracovnej skupiny a zostaviť rozpočet (organizácia participatívneho výskumu);
- Spracovať komunikačnú stratégiu participatívneho procesu.

4.3 Informovanie verejnosti a medializácia projektu

Po dôkladnej prípravnej fáze participatívneho procesu sa odporúča začať informovaním verejnosti a medializáciou výskumného projektu (cieľ 1 a 2). Pre tieto účely je potrebné zvoliť vhodný „*branding*“, ktorý umožní efektívnejšie a rýchlejšie budovanie povedomia verejnosti o danom projekte. Väčšina „brandov“ má krátky a jednoducho vysloviteľný názov, výrazné logo alebo ľahko identifikovateľnú znelku (najlepšie z návrhov verejnosti, škôl a pod.). Pre účely plánovania má branding za úlohu vytvárať pozitívne asociácie s projektom (URANOS) a zaistiť ich dlhodobé pretrvanie.

Ďalším krokom je *informačná kampaň* a *predstavenie problematiky v miestnych médiách*. Mala by sa zvoliť atraktívna forma komunikácie, ktorá vyvolá záujem o projekt.

Informačná kampaň by sa mala zameriavať na všetky demografické skupiny. Hlavným cieľom je **informovať o projekte, možnostiach participácie a úvodnom verejnom stretnutí s obyvateľmi obce**, kde bude predstavený projekt. Na tento účel sa zvyčajne používajú tradičné informačné kanály (napr. propagačné materiály, letáky, plagáty, pozvánky, video odkaz, webová stránka obce, sociálne siete, obecný rozhlas, reklamné panely, miestne noviny, mobilná aplikácia „oznamy do vášho mobilu“ a pod.). Letáky a plagáty je potrebné umiestniť na uzlových miestach obce (verejné priestranstvá, zastávky verejnej dopravy, potraviny a pohostinstvá, reštaurácie, lekárne, obecný úrad, pošta, vchody bytových domov, školy atď.). Okrem uvedeného sa na webovej stránke obce vytvorí **samostatná sekcia venovaná projektu URANOS**. Výber informačného kanálu závisí od možnostiach konkrétnej obce a rozpočtu výskumného projektu. V súvislosti s úvodným verejným stretnutím sa odporúča pripraviť **možnosť registrácie vopred** (webová stránka obce, sociálne siete, aplikácia, SMS, obecný úrad), aby sa zistil približný záujem obyvateľov a zabezpečila potrebná organizácia stretnutia.

Predpokladaná dĺžka trvania tejto fázy: 1 mesiac. Hlavné úlohy tejto fázy sú:

- Zvoliť vhodný „branding“ výskumného projektu;
- Vybrať informačné kanály pre realizáciu informačnej kampane projektu;
- Pripraviť propagačné materiály a analyzovať vhodné miesta ich umiestnenia;
- Vytvoriť samostatnú sekciu pre projekt URANOS na webovej stránke obce;
- Pripraviť možnosť zaregistrovať sa na úvodné verejné stretnutie;
- Realizovať informačnú kampaň s využitím dostupných prostriedkov - informovať o projekte, možnostiach participácie a úvodnom verejnom stretnutí s obyvateľmi obce.

4.4 Zber dát a hodnotenie aktuálnej situácie

Zber dát a hodnotenie aktuálnej situácie v obci sa zvyčajne realizuje súbežne s predchádzajúcou fázou výskumu. Zámerom je zhromaždiť potrebné informácie od obyvateľov obce (hodnoty, predstavy, očakávania, problémy, postoje, potreby, atď.), ktoré umožnia získať všeobecný vhl'ad do ich problémov a vízií. Identifikujú sa hlavné témy a problémy, ktoré je potrebné riešiť. Tieto poznatky tvoria základné analytické podklady a slúžia k pochopeniu vnímania reality a chápania problémov z pohľadu obyvateľov obce. V nadväznosti alebo súbežne sú využívané participačné metódy vhodné pre zber analytických dát a propagáciu projektu URANOS. Pre získanie hodnotenia súčasnej situácie naprieč témami a zistenie potrieb jednotlivých skupín obyvateľov budeme využívať nasledujúce metódy: **dotazníkový prieskum, rozhovory, telefonicky prieskum,**

verejné stretnutie s obyvateľmi obce, workshop a diskusia v pracovných skupinách.
Predpokladaná dĺžka trvania tejto fázy je 2-3 mesiace.

4.4.1 Dotazníkový prieskum a rozhovory

Pri realizácii **dotazníkového prieskumu a rozhovorov** v teréne je vhodné využiť rôzne **udalosti a podujatia v obci** (napr. slávnosti, miestne trhy, dni obce, festivaly), kde sa sústreďuje dostatočný počet obyvateľov. Odporúča sa vytvoriť vlastný **konzultačný/informačný stánok**, ktorý umožní nielen **propagovať projekt**, ale zabezpečí aj tzv. **asistované vyplnenie dotazníka** a možnosť realizovať **rozhovory** s obyvateľmi obce. Stánok sa má umiestniť na dobre dostupnom a frekventovanom verejnom priestranstve. Hlavné pomôcky sú: stánok, propagačné materiály, notebook, stôl stoličky, písacie potreby, elektronická a papierová forma dotazníka, formulár s otázkami pre rozhovor, záznamové hárky, súhlas s nahrávaním rozhovoru, menovky pre organizátorov a občerstvenie. Ak sa bude umiestňovať stánok mimo hlavných udalostí a podujatí v obci, tak je nutné informovať verejnosť o termínoch a umiestnení stánku s dostatočným predstihom (obecný rozhlas, webová stránka, plagáty). Konzultačný stánok by mal byť otvorený aspoň tri dni, aby sa poskytol priestor pre obyvateľov obce prísť v dobe otváracích hodín podľa svojich časových možností. Obyvatelia majú príležitosť oboznámiť sa s projektom a vyplniť dotazník alebo realizovať rozhovor svojim tempom. Popri fyzickom zbere údajov je potrebné vytvoriť aj možnosť pre vyplnenie **online dotazníka**, ktorého link bude zverejnený na webovej stránke obce.

Pri vytváraní dotazníka a štruktúry rozhovoru sa musia dodržiavať určité podmienky (pozri podkapitoly 3.2 a 3.4). Odporúča sa zistiť aké dáta sú už k dispozícii (ŠÚ SR, obecný úrad a ďalšie databázy) a identifikovať tematické oblasti, ktoré by sa mali preskúmať prostredníctvom týchto metód. Následne je potrebné stanoviť ciele dotazníkového prieskumu a rozhovorov. Dotazníky a rozhovory je vhodné zostavovať so sociológom alebo sociologickou agentúrou, ktorí majú skúsenosti s prieskumami verejnej mienky. Pripravený dotazník a rozhovor by sa mal najskôr otestovať v pilotnom prieskume (odhalenie nedostatkov, spresnenia otázok). Získané dáta je potrebné spracovať, analyzovať, zosumarizovať a zrozumiteľne interpretovať (graficky, textovo).

Predpokladaná dĺžka trvania tejto fázy: 1-2 mesiace. Hlavné úlohy pri realizácii dotazníkového prieskumu a rozhovorov sú:

- Analyzovať existujúce dáta a identifikovať tematické oblasti prieskumu;
- Stanoviť ciele dotazníkového prieskumu a rozhovorov;
- Vytvoriť papierovú a elektronickú formu dotazníka;
- Vytvoriť štruktúru a otázky rozhovoru;

- Vybrať spôsob zaznamenávania informácií z rozhovorov;
- Pripraviť propagačné materiály (plagáty, letáky);
- Analyzovať kalendár obce s cieľom identifikovať udalosti a podujatia v obci;
- Pripraviť hlavné pomôcky a vytvoriť konzultačný/informačný stánok pre propagáciu projektu a zber dát;
- Informovať verejnosť o termínoch a umiestnení stánku;
- Otestovať dotazník v pilotnom prieskume a zapracovať prípadne nedostatky ;
- Zverejniť online dotazník na webovej stránke obce;
- Zrealizovať dotazníkový prieskum a rozhovory;
- Spracovať, analyzovať, zosumarizovať a zrozumiteľne interpretovať získané dáta.

4.4.2 Úvodné verejné stretnutie s obyvateľmi obce

Po dostatočnej informačnej kampani a zbere dát prostredníctvom dotazníkov a rozhovorov sa uskutoční úvodné verejné stretnutie s obyvateľmi obce (dĺžka trvania 2-3 hodiny). Hlavným cieľom bude **predstaviť projekt a zistenia na národnej a regionálnej úrovni. Okrem uvedeného sa prezentujú výstupy z analýzy východiskovej situácie obce, ktoré dopĺňajú informácie z dotazníkového prieskumu a rozhovorov.** Na stretnutí sa uvedú ciele a základné informácie o priebehu i časovom harmonograme participatívneho procesu. Pre tieto účely je potrebné **pripraviť prezentáciu**, ktorá je stručná, prehľadná a zrozumiteľná pre všetky skupiny obyvateľov. Odporúča sa využiť zaujímavé informácie o obci s ich názornou vizualizáciou, aby sa vyvolal záujem obyvateľov o spoluprácu (pozri podkapitolu 3.1). Prezentáciu zvyčajne zaisťujú osoby zodpovedné za projekt (napr. koordinátor procesu, externí odborníci), prítomní sú aj organizátori stretnutia, nestranný moderátor (facilitátor), zapisovateľ, fotograf, zástupcovia vedenia obce a administratívni pracovníci obecného úradu. Pri organizácii verejného stretnutia s obyvateľmi obce by sa mala venovať pozornosť **výberu vhodného miesta** (kapacita a vybavenie priestoru) a **času**. Hlavné **vybavenie a pomôcky** sú: mikrofóny, reproduktory, dataprojektor, premietacia plocha, notebook, laserové ukazovátka, pripojenie k internetu, propagačné materiály, prezenčná listina, dostatočný počet stoličiek, možnosť vetrania miestnosti a občerstvenie.

Priebeh stretnutia s obyvateľmi obce zvyčajne začína úvodným slovom vedenia obce (starosta) a následne sa vysvetlia účel a ciele stretnutia (koordinátor procesu). Potom prebieha výklad k samotnému projektu (ciele, zistenia, návrhy) a prezentácia výsledkov z analytickej časti, dotazníkového prieskumu a rozhovorov. Počas prezentácie sa vysvetlí ako budú jednotlivé pripomienky a výsledky z participatívneho procesu zapracované do návrhov budúceho rozvoja obce. Verejné stretnutie končí moderovanou diskusiou (priestor

na otázky) a zberom pripomienok k projektu alebo zámeru. Jednotlivé **pripomienky sa zapisujú** a výstupom je **správa** popisujúca priebeh stretnutia a jeho závery, ktorá sa spolu s odkazom na termín ďalšieho stretnutia **uverejní na webovej stránke obce** alebo sociálnych sieťach. Okrem uvedeného je potrebné zabezpečiť neustálu priebežnú medializáciu projektu a participatívneho procesu (zverejňovanie fotodokumentácie, videozáznamov, nových informácií o projekte a možnostiach participácie).

Medzi hlavné úlohy súvisiace s organizáciou a priebehom verejného stretnutia patria:

- Pripraviť zrozumiteľnú prezentáciu projektu a výstupov z analytickej časti, dotazníkového prieskumu a rozhovorov;
- Zabezpečiť organizáciu verejného stretnutia s obyvateľmi obce (miesto, čas, ľudské zdroje, úlohy, pomôcky);
- Pripraviť propagačné materiály, techniku a občerstvenie;
- Určiť úlohy pre organizátorov stretnutia (rozdávanie propagačných materiálov, usmerňovanie obyvateľov, evidencia účasti - prezenčná listina, fotograf, obsluha techniky, príprava občerstvenia);
- Predstaviť projekt, výsledky z analytickej časti, dotazníkového prieskumu, rozhovorov a viesť diskusiu s obyvateľmi obce;
- Zaznamenávať pripomienky k projektu;
- Vytvoriť správu popisujúcu priebeh stretnutia a jeho závery;
- Zverejniť správu a termín ďalšieho stretnutia na webovej stránke obce alebo sociálnych sieťach;
- Zabezpečiť neustálu priebežnú medializáciu projektu a participatívneho procesu na webovej stránke obce alebo sociálnych sieťach (fotodokumentácia, videozáznamy, nové informácie o projekte a možnostiach participácie).

4.4.3 Workshop a diskusia v pracovných skupinách

Hlavným zámerom ďalšieho stretnutia bude zhromaždiť rôznorodé názory a potreby obyvateľov, ktoré pomôžu identifikovať hlavné **priority a ciele budúceho rozvoja obce**. Cieľom je spoločne definovať návrh **vízie pre obec** a príslušné kroky, ktoré povedú k jej naplneniu. Na tento účel využijeme workshop a diskusiu v pracovných skupinách, ktoré umožnia popísať **silné stránky, príležitosti, ohrozenia a problémy v obci** z rôznych pohľadov (interdisciplinárny pohľad), pátrať po ich príčinách a súvislostiach. Diskutujúci

sa učia počúvať druhých, zdieľajú svoje skúsenosti a spoločne hľadajú odpovede na položené otázky.

Organizácia workshopu si vyžaduje vhodné *miesto* (napr. školy, sály, obecný úrad) a *termín konania*, o ktorých musia byť obyvatelia informovaní v dostatočnom predstihu (webová stránka obce, sociálne siete, obecný rozhlas, propagačné materiály, letáky, plagáty). Odporúča sa zaviesť *možnosť registrácie vopred* (webová stránka obce, sociálne siete, aplikácia, SMS, obecný úrad), aby sa zistil približný záujem obyvateľov a zabezpečila potrebná organizácia stretnutia. Okrem uvedeného sa pripraví a *zverejní stručný prehľad doterajších zistení výskumu, cieľov a programu plánovaného stretnutia*. Workshop začína privítaním účastníkov organizátormi, ktorí následne vysvetlia účel, ciele a organizáciu stretnutia. Počas prezentácie sa vysvetlí rozsah participácie a ako budú jednotlivé pripomienky a výsledky z participatívneho procesu zapracované do návrhov budúceho rozvoja obce, aby nedošlo k nenaplnenému očakávaniu a sklamaniam účastníkov. Potom sa účastníci náhodne rozdelia do skupín (po 4-6 ľudí) k jednotlivým stolom. Odporúča sa, aby každá skupina mala zapisovateľa a facilitátora, ktorý zadáva otázky a vedie diskusiu. Ďalšími požiadavkami na *ľudské zdroje* sú hlavný moderátor pre celú miestnosť a pomocníci s organizáciou (obsluha techniky, príprava pomôcok a občerstvenia, fotograf, usmerňovanie obyvateľov, evidencia účasti - prezenčná listina). Zloženie skupín, otázky a témy na diskusiu sa môžu behom akcie meniť alebo ostať rovnaké (ujasniť pred realizáciou). Na začiatku sa účastníci predstavujú, následne diskutujú a zaznamenávajú svoje myšlienky, nápady, predstavy a názory na papier alebo do mapy obce (písomne, graficky - schémy, mentálne mapy). Priebeh diskusie a práce účastníkov v skupinách je vhodné po ich súhlase nahrávať. Všeobecné zistenia a návrhy obyvateľov v rámci skupín zapisuje aj poverený zapisovateľ z organizačného tímu. Nakoniec každá skupina zosumarizuje svoje zistenia a prezentuje svoje hlavné výstupy ostatným účastníkom. Potom prebieha záverečná diskusia, ktorej zámerom je odkonzultovať všetky návrhy v rámci skupín a zosumarizovať celý proces participácie. Na záver sa poďakuje účastníkom a vysvetlí nasledujúci priebeh projektu a ďalšej možnosti participácie.

Výstupom tejto participatívnej metódy je *správa* popisujúca priebeh stretnutia a jeho závery (zosumarizované podnety, návrhy, potreby, priority, problémy obyvateľov), ktorá sa spolu s informáciami o ďalšom priebehu projektu *uverejní na webovej stránke obce* alebo sociálnych sieťach. Kľúčová je dôkladná príprava otázok (inšpiratívne, motivujúce, provokujúce) a metód k diskusii (brainstorming, mentálne mapy, metóda 6 klobúkov a pod.). Facilitátori by mali dbať na rovnomerné zapojenie všetkých účastníkov v skupine. Odporúča sa určiť časové ohraničenie práce účastníkov a zaviesť primerané prestávky. Dôležité je vytvoriť neformálnu a priateľskú atmosféru, ktorá dopomôže otvorenému dialógu.

Pri organizácii workshopu je potrebné prichystať nasledujúce **vybavenie a pomôcky**: stoly pre 4 až 6 ľudí, stoličky, technika (dataprojektor, notebook, internet, ozvučenie, magnetická tabuľa, premietacie plocha), menovky pre organizačný tím, písacie potreby (fixky, perá, pastelky), papiere (A4, A3), flipcharty, papierový blok na flipchartovú tabuľu, mapa alebo územný plán obce (ortofotomapa, základná mapa), nahrávacie zariadenie (mobil, diktafón, kamera), prezenčná listina, fotky územia a občerstvenie.

Predpokladaná dĺžka trvania tejto úlohy: 2-3 hodiny. Hlavné úlohy súvisiace s organizáciou workshopu a diskusie v pracovných skupinách sú:

- Pripraviť úvodnú prezentáciu s doterajšími zisteniami, organizačnými pokynmi a cieľmi workshopu;
- Zabezpečiť organizáciu workshopu (miesto, čas, ľudské zdroje, úlohy, pomôcky, propagačné materiály, technika, občerstvenie);
- Pripraviť organizáciu diskusie v pracovných skupinách (témy diskusie, tvorba otázok, výber metód, časový rozvrh);
- Informovať obyvateľov obce o mieste a termíne konania workshopu (webová stránka obce, sociálne siete, obecný rozhlas, propagačné materiály, letáky, plagáty);
- Prezentovať doterajšie zistenia a vysvetliť organizačné pokyny, ciele workshopu a rozsah participácie;
- Realizovať workshop a zaznamenávať informácie k projektu;
- Vytvoriť správu popisujúcu priebeh stretnutia a jeho závery;
- Zverejniť správu a informácie o ďalšom priebehu projektu na webovej stránke obce alebo sociálnych sieťach;
- Zabezpečiť neustálu priebežnú medializáciu projektu a participatívneho procesu na webovej stránke obce alebo sociálnych sieťach (fotodokumentácia, videozáznamy, nové informácie o projekte a možnostiach participácie).

4.5 Príprava a verejná konzultácia návrhu budúceho rozvoja obce

Skôr ako sa začne so samotnou prípravou návrhu budúceho rozvoja obce je potrebné **zosumarizovať výstupy z predchádzajúcej fázy participatívneho procesu** (zber dát a hodnotenie aktuálnej situácie v obci). Predpokladaná dĺžka trvania tejto fázy je 1-2 mesiace.

Pracovná skupina informuje verejnosť o výsledkov **zaujímavou a zrozumiteľnou formou** (napr. zverejnenie správy vo formáte pdf na webovej stránke obce alebo sociálnych

sieťach, tlač a umiestnenie správy na obecnom úrade a pod.). Na základe získaných a zosumarizovaných poznatkov pripraví pracovná skupina **pilotný návrh budúceho rozvoja obce**, ktorý bude prekonzultovaný so zástupcami zainteresovaných strán v rámci ďalšieho participatívneho procesu. Hlavným cieľom je **zapracovať pripomienky obyvateľov do návrhu, dosiahnuť konsenzus a spoločne formulovať východiská pre budúci rozvoj obce**.

Pracovná skupina informuje obyvateľov obce o návrhu a možnostiach participácie (**konzultačný proces a pripomienkovanie**). Na tento účel sa zvyčajne používajú tradičné informačné kanály (napr. propagačné materiály, letáky, plagáty, pozvánky, video odkaz, webová stránka obce, sociálne siete, obecný rozhlas, reklamné panely, miestne noviny, mobilná aplikácia „oznamy do vášho mobilu“ a pod.). Konzultačný proces a pripomienkovanie návrhu sa zabezpečí prostredníctvom jeho **prezentácie vo verejnom priestore formou „dňa otvorených dverí“ a následnej moderovanej diskusie na verejnom stretnutí s obyvateľmi obce**. Okrem uvedeného sa sprístupní **možnosť pripomienkovania a komentovania návrhu na webovej stránke obce (online nástroje)**. V súvislosti s prezentáciou návrhu a verejným stretnutím sa odporúča pripraviť **možnosť registrácie vopred** (webová stránka obce, sociálne siete, aplikácia, SMS, obecný úrad), aby sa zistil približný záujem obyvateľov a zabezpečila potrebná organizácia stretnutia.

4.5.1 Online nástroje pre pripomienkovanie a komentovanie návrhu

Využitie online nástrojov pre pripomienkovanie a komentovanie návrhu je vhodnou platformou pre zber podnetov a ďalších informácií od veľkého počtu obyvateľov obce. Online nástroje môžu mať **formu rôznych aplikácií** (napr. mapové), **online platformy** alebo **online formulárov**, do ktorých obyvatelia pridávajú svoje pripomienky, návrhy, komentáre; prípadne určujú problematické a hodnotné miesta na mape obce. V súvislosti so zachovaním transparentnosti pridávania komentárov, ale i z dôvodu posilňovania pocitu **zodpovednosti za svoje komentáre**, sa odporúča podmieniť možnosť pridať komentár k návrhu poskytnutím celého mena a ďalších osobných údajov (v súlade so zákonom o ochrane osobných údajov). Online nástroje (aplikácia/platforma/formulár) by mali mať **moderátora**, ktorý odstráni prípadné nežiaduce komentáre a zaisťuje spätnú väzbu, čím sa zabezpečí vecnosť a zrozumiteľnosť jednotlivých pripomienok a komentárov. Predpokladom úspechu online nástrojov je aj **jasné vysvetlenie ako budú podnety obyvateľov zapracované do návrhu**.

Po skončení online nástroja sa zozbierajú relevantné komentáre a pripomienky, ktoré budú zapracované do návrhu. Online nástroje je vhodné ponechať k dispozícii minimálne 3 týždne, počas ktorých prebehne aj prezentácia a konzultácia návrhu vo verejnom priestore formou „dňa otvorených dverí.“

Hlavné úlohy súvisiace s prípravou online nástrojov sú:

- Zosumarizovať výstupy z predchádzajúcej fázy participatívneho procesu (zber dát a hodnotenie aktuálnej situácie v obci);
- Informovať verejnosť o výsledkoch zaujímavou a zrozumiteľnou formou (správa);
- Pripraviť pilotný návrh budúceho rozvoja obce (pracovná skupina);
- Informovať obyvateľov obce o návrhu a možnostiach participácie (konzultačný proces a pripomienkovanie);
- Pripraviť online nástroj pre pripomienkovanie a komentovanie návrhu;
- Zabezpečiť organizáciu a funkčnosť online nástroja;
- Zosumarizovať relevantné pripomienky a komentáre;
- Zapracovať pripomienky a aktualizovať návrh pre prezentáciu a konzultáciu vo verejnom priestore (deň otvorených dverí).

4.5.2 Prezentácia a konzultácia návrhu vo verejnom priestore

Prezentácia a konzultácia návrhu vo verejnom priestore vo forme „*dňa otvorených dverí*“ prebehne po týždni od spustenia online nástrojov pre zber komentárov a pripomienok. Aktuálne relevantné pripomienky z online nástrojov by sa mali zapracovať do návrhu. O mieste a termíne konania udalosti je potrebné informovať v dostatočnom predstihu (napr. propagačné materiály, letáky, plagáty, pozvánky, video odkaz, webová stránka obce, sociálne siete, obecný rozhlas, reklamné panely, miestne noviny, mobilná aplikácia „oznamy do vášho mobilu“ a pod.). Deň otvorených dverí vytvára priestor predstaviť širokej verejnosti návrh v neformálnej atmosfére.

Na mieste sú **prezentované informácie o návrhu** (graficky, prehľadne, zrozumiteľne) a zároveň je **vytvorený priestor pre vyjadrenie návštevníkov** (interaktívny zber podnetov). Návštevníci majú príležitosť prísť v dobe otváracích hodín podľa svojich časových možností. S návrhom sa môžu zoznámiť svojim tempom a zamerať sa na to, čo ich konkrétne zaujíma. Návštevníci prechádzajú inštaláciou (rôznymi stanovišťami návrhu) a majú **možnosť dopisovať komentáre, rozprávať sa a konzultovať** so samotnými autormi alebo organizátormi podujatia. Prezentáciu návrhu je možné pripraviť formou panelov s informačnými materiálmi a priestorom pre nalepovanie alebo dopisovanie podnetov. Deň otvorených dverí je vhodné doplniť o prezentácie (prednášky) alebo aktivity zamerané na cieľové skupiny (napr. deti, seniori, atď.).

Pri organizácii dňa otvorených dverí je potrebné prichystať nasledujúce **vybavenie a pomôcky**: vstupný stôl s propagačnými materiálmi a prezenčnou listinou, technika (dataprojektor, notebook, internet, ozvučenie, premietacie plocha), nástenky alebo panely

pre zavesenie informačných materiálov a návrhu, menovky pre organizačný tím, písacie potreby (fixky, perá, pastelky), informačné materiály s možnosťou pridávania podnetov a komentárov (postery), samolepiaci papier (Post-it), miestnosť pre sprievodné aktivity (prednášky) a občerstvenie.

Po skončení dňa otvorených dverí sa vypracuje **správa** popisujúca priebeh stretnutia a jeho závery (zosumarizované podnety a komentáre), ktorá sa spolu s informáciami o ďalšom priebehu projektu **uverejní na webovej stránke obce** alebo sociálnych sieťach. Okrem uvedeného sa **aktualizuje návrh pre prípadne ďalšie pripomienkovanie prostredníctvom online nástrojov**. Po týždni od dňa otvorených dverí sa **online pripomienkovanie ukončí** a relevantné komentáre zapracujú do návrhu.

Hlavné úlohy súvisiace s organizáciou dňa otvorených dverí sú:

- Zabezpečiť organizáciu dňa otvorených dverí (miesto, čas, ľudské zdroje, úlohy, pomôcky, technika, propagačné materiály, občerstvenie);
- Pripraviť prezentáciu návrhu (panely s informačnými materiálmi a priestorom pre nalepovanie alebo dopisovanie podnetov);
- Informovať obyvateľov obce o termíne a mieste konania dňa otvorených dverí;
- Určiť úlohy pre organizátorov stretnutia (rozdávanie propagačných materiálov, usmerňovanie obyvateľov, konzultácia s obyvateľmi na stanovištiach, evidencia účasti - prezenčná listina, fotograf, obsluha techniky, príprava občerstvenia);
- Pripraviť sprievodný program (prednášky, aktivity);
- Zosumarizovať relevantné pripomienky a komentáre;
- Zapracovať pripomienky a aktualizovať návrh;
- Zverejniť aktualizovaný návrh na webovej stránke (online nástroj);
- Ukončiť pripomienkovanie cez online nástroj;
- Vytvoriť správu popisujúcu priebeh konzultačného procesu a jeho závery;
- Zverejniť správu a termín ďalšieho stretnutia na webovej stránke obce alebo sociálnych sieťach;
- Zabezpečiť neustálu medializáciu projektu a participatívneho procesu na webovej stránke obce alebo sociálnych sieťach (fotodokumentácia, videozáznamy, nové informácie o projekte a možnostiach participácie).

4.6 Prezentácia návrhu a vyhodnotenie participatívneho procesu

Po konzultačnom procese sa uskutoční **záverečné verejné stretnutie s obyvateľmi obce**, na ktorom sa vyhodnotí participatívny proces a prezentuje konečný návrh (spoločne naformulované východiská pre budúci rozvoj obce). Verejné stretnutie sa končí moderovanou diskusiou o budúcich krokoch v oblasti udržateľného rozvoja obce. Pre tieto účely je potrebné **pripraviť prezentáciu**, ktorá je stručná, prehľadná a zrozumiteľná pre všetky skupiny obyvateľov. Odporúča sa prezentovať hlavné zmeny a ich praktický dopad na život v obci z pohľadu rôznych skupín obyvateľov. Okrem uvedeného sa pripraví informačné materiály a **záverečná správa** z projektu (publikácia), ktorá popisuje priebeh participatívneho procesu a výsledky projektu. Správa sa uverejní aj **na webovej stránke obce** alebo sociálnych siet'ach. O projekte URANOS a príslušných aktivitách je potrebné naďalej informovať. Z tohto dôvodu sa môže vytvoriť **oficiálna webová stránka projektu**, ktorá bude ponúkať informácie z oblasti udržateľného rozvoja vidieckych obcí a zhromažďovať príklady dobrej praxe.

Predpokladaná dĺžka trvania tejto aktivity je 2-3 hodiny. Medzi hlavné úlohy súvisiace s organizáciou a priebehom záverečného stretnutia patria:

- Pripraviť zrozumiteľnú prezentáciu výsledkov participatívneho procesu (spoločne naformulované východiská budúceho rozvoja obce);
- Pripraviť záverečnú správu z projektu;
- Zabezpečiť organizáciu verejného stretnutia s obyvateľmi obce (miesto, čas, ľudské zdroje, úlohy, pomôcky, technika, informačné materiály, občerstvenie);
- Určiť úlohy pre organizátorov stretnutia (rozdávanie informačných materiálov, usmerňovanie obyvateľov, evidencia účasti - prezenčná listina, fotograf, obsluha techniky, príprava občerstvenia);
- Predstaviť výsledky participatívneho procesu a viesť záverečnú diskusiu;
- Vytvoriť oficiálnu webovú stránku projektu URANOS;
- Zverejniť správu s odkazom na ďalšie informácie na webovej stránke obce alebo sociálnych siet'ach;
- Zabezpečiť neustálu medializáciu projektu (rozposielanie nových informácií obecnému úradu, obyvateľom obce a pod.).

ĎALŠIA FÁZA VÝSKUMU

V nasledujúcej fáze výskumu bude prebiehať **štúdium publikácie od Biggs et al. (2022)** a prípadná aktualizácia navrhnutého metodického postupu participatívneho výskumu. Uvedená publikácia poskytuje prehľad aktuálnych metód, ktoré možno použiť pri skúmaní sociálno-ekologických systémov. Publikácia poskytuje návody a praktické príklady aplikácie týchto metód, ktoré môžu byť potenciálne využiteľné v rámci projektu URANOS.

Po aktualizácii metodiky participatívneho výskumu sa zameriame na **konkretizáciu a samotnú realizáciu navrhovanej prípravnej fázy:**

- Kontaktovať vedenie obcí a získať podporu pre realizáciu projektu (návrh: Nová Vieska, Malá Lehota, Báb);
- Analyzovať východiskovú situáciu v obciach (existujúce sekundárne údaje + objektívne ukazovatele);
- Konkretizácia cieľov participatívneho výskumu (téma kvalita života a životné prostredie);
- Identifikácia hlavných aktérov obcí (stakeholders);
- Výber a konkretizácia metód (návrh štruktúry dotazníka, príprava verejného stretnutia a workshopu);
- Návrh otázok pre prieskum na reprezentatívnej vzorke obyvateľov SR (vidiecke obce, kvalita života, životné prostredie, význam ES a funkcie krajiny);
- Konkretizácia postupu, úloh, časového harmonogramu a komunikačnej stratégie;
- Informovanie verejnosti a medializácia projektu v obciach (realizácia informačnej kampane).

LITERATÚRA

Biggs, R., de Vos, A., Preiser, R., Clements, H., Maciejewski, K., Schlüter, M. (eds.), 2021: The Routledge Handbook of Research Methods for Social-ecological Systems. New York: Routledge, 2021, 494 p. DOI: 10.4324/9781003021339.

Bodorkós, B., and G. Pataki. "Local Communities Empowered to Plan?: Applying PAR to Establish Democratic Communicative Spaces for Sustainable Rural Development." *Action Research*, vol. 7, no. 3, 2009, pp. 313–34, <https://doi.org/10.1177/1476750309336720>.

Brlík, M., Macáková, M., MCGarell Klimentová, M., Pelíčková, P., 2016: Manuál Participace: Jak zapojit veřejnost do plánování města. Praha: IPR Praha, Dostupné z: https://iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/participace/manual_participace_tisk_2017.pdf

Carlsson, J., et al. "Combining Scientific and Stakeholder Knowledge in Future Scenario Development - A Forest Landscape Case Study in Northern Sweden." *Forest Policy and Economics*, vol. 61, 2015, pp. 122–34, <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2015.08.008>.

Dobrucká, et al., 2007

Gavora, P. a kol., 2010: Elektronická učebnica pedagogického výskumu. [online]. Bratislava : Univerzita Komenského, 2010. Dostupné na: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/> ISBN 978-80-223-2951-4.

Gobattoni, F., R. Pelorosso, M. N. Ripa, et al. "Perception and Landscape Identity: A Development Opportunity for Rural Areas | Percezione e Identità Paesaggistica: Un'opportunità Di Sviluppo per i Territori Rurali." *Scienze Regionali*, vol. 14, no. 3, 2015, pp. 49–70.

Gobattoni, F., R. Pelorosso, A. Leone, et al. "Sustainable Rural Development: The Role of Traditional Activities in Central Italy." *Land Use Policy*, vol. 48, 2015, pp. 412–27, <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2015.06.013>.

Goluža, M. "The Issue of Cap Legitimacy in Terms of the Environmental Component of Sustainable Rural Development | Vprašanje Legitimnosti Skupne Kmetijske Politike z Vidika Okoljske Komponente Trajnostnega Razvoja Podeželja." *Geografski Vestnik*, vol. 86, no. 2, 2014, pp. 59–71, <https://doi.org/10.3986/GV86204>.

OSN. 2015. Transformujeme náš svet: Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj. [online]. 2015. [cit. 2019-03-16]. Dostupné na internete: <https://www.minzp.sk/files/oblasti/udrzatelny-rozvoj/sdgs-dokument-sk-verzia-final.pdf>

Rasch, R. "Are Public Meetings Effective Platforms for Gathering Environmental Management Preferences That Most Local Stakeholders Share?" *Journal of Environmental Management*, vol. 245, 2019, pp. 496–503, <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2019.05.060>.

Schöffel et al. *Participatívne plánovanie na úrovni samospráv (príručka pre samosprávy)*. 2014, p. 118.

Schröter, B., et al. "Bringing Transparency into the Process: Social Network Analysis as a Tool to Support the Participatory Design and Implementation Process of Payments for Ecosystem Services." *Ecosystem Services*, vol. 34, 2018, pp. 206–17, <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2018.03.007>.

Vítovská, D. *How to Improve Landscape and Environment in Czech Republic with Assistance of Participatory Planning*. 2015.

Zimmermann, F. 2016. *Nachhaltigkeit wofür? Von Chancen und Herausforderungen für eine nachhaltige Zukunft*. Berlin : Springer-Verlag, 2016. 288 s. ISBN 978-3-662- 48190-5.